

KLAGANDE

Vård- och omsorgsnämnden i Eskilstuna kommun

Ombud: Stadsjurist Matilda Gärd

MOTPART

[REDACTED]

God man: [REDACTED]

Ombud: Karolin Fridell och Peder Larsson

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDEFörvaltningsrätten i Linköpings dom den 2 februari 2017 i
mål nr 3310-16, se bilaga A**SAKEN**Daglig verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa
funktionshindrade (LSS)**KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE**

1. Kammarrätten avslår Vård- och omsorgsnämnden i Eskilstuna kommuns yrkande om avvisning.
2. Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom såvitt avser insatsen daglig verksamhet och fastställer Vård- och omsorgsnämnden i Eskilstuna kommuns beslut.

YRKANDEN M.M.

Vård- och omsorgsnämnden i Eskilstuna kommun (nämnden) yrkar i första hand att kammarrätten, med ändring av förvaltningsrättens dom, avvisar [REDACTED] överklagande. I andra hand yrkar nämnden att kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer nämndens beslut.

[REDACTED] motsätter sig bifall till överklagandet.

VAD PARTERNA ANFÖR

Nämnden

Den enskilde har inte någon ovillkorlig rätt att få den omfattning av daglig verksamhet som den enskilde själv önskar. Det är nämnden som ytterst måste få avgöra hur ett beslut ska verkställas. Domstolen ska inte begränsa nämndens möjligheter att utforma insatsen på ett lämpligt sätt. Det beslut som nämnden fattat beträffande omfattningen är ett verkställighetsbeslut som inte bör kunna överklagas.

Nämnden har inte omprövat ett tidigare gynnande beslut utan har endast ändrat verkställigheten av den redan beviljade insatsen. Nämnden har bedömt att daglig verksamhet i en omfattning av 40 timmar per vecka är för mycket för att [REDACTED] ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Han har flertalet gånger gett uttryck för att han vill åka hem från den dagliga verksamheten. För att [REDACTED] ska kunna tillgodogöra sig insatsen på bästa sätt och för att hans röst ska uppmärksammas och tillvaratas är det nämndens bestämda uppfattning att insatsen daglig verksamhet ska minskas till 30 timmar per vecka.

██████████

När han bytte daglig verksamhet till Portalen angavs att det skulle vara väldigt bra för honom med närhet till parker, bibliotek och caféer. Faktum är att personalen inte kan kommunicera med honom och få honom aktiverad. Personalen har ingen utbildning för att bemöta individer med så pass omfattande handikapp som han har. Han får sällan gå ut och har inga dagliga rutiner som är pedagogiskt utformade. När han tecknar att han vill göra något annat är det för att han är understimulerad. Hans begåvningsnivå och förenklade teckenkommunikation gör att han inte kan tecknet för hem. Han kan teckna att han vill åka eller gå någonstans men inte specifikt vart.

Hans gode man har inte fått någon chans att till nämnden framföra synpunkter och oro för hans välbefinnande. Nämnden har försökt kringgå rättens beslut att han har fortsatt rätt till 40 timmar per vecka till dess beslut fattats. Nämndens förfarande är både rättsosäkert och grovt kränkande mot honom.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Är nämndens beslut överklagbart?

Enligt kammarrättens mening är innebörden av nämndens beslut den 21 april 2016 inte endast att ██████████ liksom tidigare ska ha rätt till insatsen daglig verksamhet, utan även att denna insats numera ska ges i en omfattning av 30 timmar per vecka istället för som tidigare 40 timmar per vecka. Kammarrätten beaktar härvid att nämnden samma datum som beslutet meddelades skickade ett brev till ██████████ i vilket han informerades om att den dagliga verksamheten fr.o.m. den 1 juni 2016 kom att omfatta 30 timmar i veckan. Mot denna bakgrund instämmer kammarrätten i förvaltningsrättens bedömning att ██████████ har rätt att överklaga beslutet. Nämndens yrkande om avvisning ska följaktligen avslås.

Innebär det överklagade beslutet otillåten omprövning till den enskildes nackdel?

Genom nämndens beslut den 15 april 2005 beviljades [REDACTED] insatsen daglig verksamhet. I beslutet anges inte hur omfattande insatsen ska vara. Eftersom insatsens tidigare omfattning inte har fastslagits i beslutet från 2005 kan det inte anses vara fråga om en otillåten omprövning till den enskildes nackdel (jfr RÅ 2000 ref. 16).

I vilken omfattning ska insatsen daglig verksamhet ges?

Frågan är därmed om [REDACTED] är tillförsäkrad goda levnadsvillkor i aktuellt hänseende genom att han beviljats insatsen daglig verksamhet under 30 timmar per vecka.

Av förarbetena till LSS framgår följande. Det övergripande syftet med de särskilda insatserna enligt den nya lagen bör vara att åstadkomma så jämlika villkor som möjligt mellan människor med omfattande funktionshinder och andra människor. Att ha ett arbete är av mycket väsentlig betydelse för alla människors livskvalitet och delaktighet i samhällslivet. Den dagliga verksamheten bör ha som syfte att bidra till den personliga utvecklingen och att främja delaktigheten i samhället. Verksamheten ska erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap efter hans eller hennes önskemål. När det gäller omfattningen av den dagliga verksamheten bör samma riktlinjer användas som i arbetslivet. Anpassning efter individuella önskemål och behov måste givetvis göras (prop. 1992/93:159 s. 50 och 88 ff.).

Enligt kammarrättens mening har i målet inte framkommit annat än att [REDACTED] behov av en meningsfull tillvaro, personlig utveckling och en känsla av delaktighet i samhället är tillgodosett genom att han har be-

viljats insatsen daglig verksamhet under 30 timmar per vecka. Kammar-
rätten anser att insatsens omfattning är tillräcklig för att tillförsäkra
honom goda levnadsvillkor i nu aktuellt hänseende. Förvaltningsrättens
dom ska därför upphävas såvitt avser insatsen daglig verksamhet och
nämndens beslut fastställas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Kammarrättsråden Bodil Stelzer (ordförande) och Jan Källman samt
tf. kammarrättsassessorn Finn Hultin (referent) har deltagit i avgörandet.

Föredragande: kammarrättsfiskalen Lisa Höglund

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I LINKÖPING****DOM**
2017-02-02
Meddelad i LinköpingMål nr
3310-16**KLAGANDE**[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]God man: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Ombud:

1. Karolin Fridell
Sveavägen 16 A
633 49 Eskilstuna2. Peder Larsson
Skiftingegatan 28 A
633 54 Eskilstuna**MOTPART**Vård- och omsorgsnämnden i Eskilstuna kommun
631 86 Eskilstuna**ÖVERKLAGAT BESLUT**

Vård- och omsorgsnämndens beslut den 15 april 2016

SAKEN

Daglig verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår vård- och omsorgsnämndens yrkande om avvisning av överklagandet.

Förvaltningsrätten bifaller överklagandet och fastställer att [REDACTED] har rätt till daglig verksamhet med 40 timmar per vecka.

Dok.Id 276909

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 406 581 04 Linköping	Brigadgatan 3	013-25 11 00 E-post: forvaltningsrattenilinkoping@dom.se www.forvaltningsrattenilinkoping.domstol.se	013-25 11 40	måndag–fredag 08:00-16:00

BAKGRUND OCH YRKANDEN M.M.

Vård- och omsorgsnämnden i Eskilstuna kommun (nämnden) beslutade den 21 april 2016 att [REDACTED] har fortsatt rätt till daglig verksamhet enligt 9 § 10 LSS. Beslutet innebär vidare att nämnden minskade insatsens omfattning från 40 till 30 timmar per vecka.

[REDACTED] överklagar beslutet och yrkar fortsatt daglig verksamhet 40 timmar per vecka. Han uppger i huvudsak följande. Nämnden baserar sin utredning och beslutet om neddragning av timmar på hans tidigare dagliga verksamhet Balsta, men han bytt den 21 mars 2016 daglig verksamhet till Portalen. I nuvarande verksamhet är han piggare, gladare och går sällan eller aldrig och vilar. Daglig verksamhet är hans enda kontakt med samhällslivet utanför hemmet, eftersom nämnden dragit in insatsen korttidsvistelse. Hans funktionshinder är av den graden att han behöver stor mental stimulans i vardagen annars riskerar han att backa utvecklingsmässigt. Han har en grav utvecklingsstörning. Det är fel att se omfattningen av insatsen som en verkställighetsfråga. Han framför synpunkter på nämndens handläggning och på verksamheten vid den nya dagliga verksamheten.

Nämnden har i samband med överklagandet inte ändrat sitt beslut. Nämnden framför att omfattningen av insatsen enbart ses som en verkställighetsfråga och att överklagandet därför bör avvisas. [REDACTED] har enligt journalanteckningar från den dagliga verksamheten vecka 25 och 26 flera gånger tecknat att han vill hem.

Förvaltningsrätten har den 2 juni 2016 beslutat att [REDACTED] i avvaktan på rättens slutliga prövning av målet har rätt till daglig verksamhet med 40 timmar per vecka.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Något om syftet med daglig verksamhet

Av förarbetena till LSS framgår bl.a. följande (prop. 1992/93:159 s. 181). Kommunen har ansvar för att anordna meningsfull sysselsättning för den enskilde. Det kan ske genom dagcenterverksamhet eller på annat sätt, exempelvis genom stöd till organisationer, kooperativ m.fl. som anordnar olika sysselsättningsaktiviteter. Vid utformning av dagcenterverksamheten, liksom vid beslut om övriga insatser enligt lagen, måste bestämmelserna i 7 § om hänsyn till individuella behov m.m. beaktas. Utformningen av dagcenterverksamheten ska ske med beaktande av de berörda personernas funktionshinder. Verksamheten ska erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap efter dennes önskemål. Verksamheten bör generellt sett ha som mål att utveckla den enskildes möjligheter till förvärvsarbete även om detta mål för vissa endast kan uppnås på längre sikt eller vara orealistiskt.

Uppgifter om ██████████

██████████ har autism och en utvecklingsstörning. Han har svårigheter med tal, och använder endast tecken och bilder för att kommunicera. Han klarar inte på egen hand att skapa struktur och rutiner för en fungerande vardag. ██████████ har ingen tidsuppfattning. Han behöver ständig och konsekvent tillsyn dygnet runt. Han är i behov av stöd för att komma ut på utflykter, evenemang och andra sociala aktiviteter. Han är beviljad daglig verksamhet för att få daglig sysselsättning samt möjlighet till delaktighet i samhällslivet. I nämndens utredning har den dagliga verksamheten angetts som den huvudsakliga aktivitet som ska tillgodose såväl grundläggande som andra behov.

██████████ sägs i nämndens utredning vara trött när han vistas i den nya dagliga verksamheten och för det mesta vilar två gånger om dagen. Personal i den dagliga verksamheten har uppgett att det är vanligt att han tecknar att han vill åka hem från den dagliga verksamheten ett par timmar tidigare än vad som är sagt. Enligt ██████████ avser dessa uppgifter förhållandena vid den förra dagliga verksamheten (Balsta). I den nya dagliga verksamheten (Portalen) uppger personal att han är piggare, gladare och sällan eller aldrig går och vilar. Nämnden har framhållit att han även i Portalen tecknar att han vill hem.

██████████ är beviljad assistansersättning med cirka 77 timmar per vecka. Såvitt uppgifterna i målet måste förstås har han inte personlig assistans under den dagliga verksamheten.

Nämndens motiv för neddragningen av daglig verksamhet från 40 till 30 timmar per vecka är att 40 timmar per vecka är för mycket för att insatsen ska fylla sitt syfte. I beslutet har vidare antecknats att insatsen bör minska till 30 timmar för att ██████████ ska kunna tillgodogöra sig insatsen på bästa sätt samt att hans röst ska uppmärksammas och tillvaratas.

Förvaltningsrättens bedömning

Förvaltningsdomstol prövar vanligtvis inte beslut om hur en LSS-insats ska utformas (se bl.a. HFD 2012 ref. 59 och samma domstols avgörande den 18 mars 2016 i mål 6460-14). Frågan om omfattningen av daglig verksamhet kan dock inte ses som en sådan verkställighetsfråga som inte kan prövas av förvaltningsdomstol. ██████████ har rätt att överklaga nämndens beslut att reducera insatsens omfattning. Förvaltningsrätten prövar därför överklagandet i sak.

Den prövning som förvaltningsrätten har att göra i målet gäller om [REDACTED] [REDACTED] behöver daglig verksamhet under 40 timmar per vecka och om behovet tillgodoses på annat sätt. Målet med insatsen är att han ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Vid denna prövning ska även beaktas att insatser enligt LSS ska vara varaktiga, anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv, se 7 § LSS.

Det som framkommit om [REDACTED] visar inte att hans förhållanden har förändrats i något nu väsentligt avseende sedan nämndens tidigare prövning. Förvaltningsrätten gör därvid bedömningen att den vilja hans synes uttrycka om att åka hem tidigare från den tidigare dagliga verksamheten inte kan tas till intäkt för att hans behov av daglig verksamhet minskat. Det finns inte heller någon annan grund för att hävda att [REDACTED] behov av daglig verksamhet skulle ha minskat. Någon annan insats har inte heller tillkommit istället för neddragning av daglig verksamhet om 10 timmer per vecka.

Förvaltningsrätten finner att [REDACTED] för att vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor, är i behov av daglig verksamhet i samma omfattning som tidigare, dvs. 40 timmar i veckan. Överklagandet ska därför bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Information om hur man överklagar finns i bilaga 1 (DV 3109/1D)

Mats Edsgården

Rådman

I avgörandet har även nämndemännen Majbritt Jensen, Jan Olov Karlsson och Jens Lindell deltagit.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.